

Свето Писмо у списима Светој Саве*

Желимо ли да говоримо о овој теми, пре свега, неопходно је да се осврнемо на живот Светој Саве, онако како су га видели његови савременици и описали његови биографи, хиландарски монаси, Доментијан и Теодосије.

Њих обојица наглашавају да не можемо одвојити дела Светој Саве од његовог живота. А и шта је живот него највеће човеково дело или лична књига коју он може подарити Богу. Сваки светитељ, па и Свети Сава, испунили су најпре код себе речи Светој Апостола Павла, које гласе: *"Молим вас, дакле, браћо, ради милости Божије да дате тјелеса своја у жртву живу, свету, угодну Богу, као своје духовно богослужење"* (Рим. 12, 1). Кад неко, пак, преда тело своје да служи Богу, свакако да је предао и своју душу, тј. самога себе. Јер Господа треба љубити *"свим срцем својим, и свом душом својом, и свом мисли својом"* (Мт. 22, 37). То значи да је сваки светитељ испунио заповест "вечног Еванђеља" (Откр. 14, 6) које је реч *"Цара над царевима и Господара над господарима", Алфе и Омеге, Почетка и Свршетка"* (Откр. 17, 14; 21, 6).

Испунивши Христово Еванђеље, Свети Сава је заиста могао да каже са Светим Апостолом: *"А живим не више ја, него живи у мени Христос"* (Гал. 2, 20). Јер по речима једног нашег великог богослова "светитељи су живо ходеће Еванђеље". Еван-

* Предавање одржано на академији у манастиру Милтону, Канада, 18. марта 1995. године.

Ћеље се видело у њиховим делима и речима, односно у целом животу. Јер мој живот сачињавају и моје речи. А ми бисмо могли додати да су светитељи Божије живо ходеће Свето Писмо.

Нису се свети Божији људи васпитавали само на једној ново-заветној или старозаветној књизи, него на свима. Јер рече онај који себе сматраше да није достојан да се назове Апостолом (1. Кор. 15, 9): *"Све је Писмо богонадахнуто, и корисно за учење, за карање, за исправљање, за васпитавање у праведности, да буде савршен Божији човек, спреман за свако добро дјело"* (2. Тим. 3, 16–17). Или присетимо се речи Светог Јована Златоустог како је боље да нестане сунца, неголи Давидових Псалама.

Сличну мисао налазимо и код Светог Саве у његовом спису Упутство ономе који хоће да држи псалтир. Наиме Свети Сава је преписао псалтир *"...хвалећи будан и дуготрпелив живот светих отаца, а кудећи своју немоћ и јадну лепост и тежину сна"*. И саветује монаху: *"...ако ли успеш да пре доласка светлости изговориш и цео псалтир, или пре свршетка дана, онда опет зађи од почетка и почни и доврши. Јер псалтир се никад не свршава...па у твојој приљезности помени и мене грешнога монаха Саву, да се твојим савршенством мој недостатак испуни"* (Сабрани списи Светог Саве, Београд 1986, стр. 142, уп. 2. Кор. 8, 14).

Духовно и интелектуално узрастање најмлађег Немањиног сина Растка, односно Светог Саве, почело је на двору његовог оца и мајке који су били, како кажу њихови биографи, веома богобојажљиви. Чим дете ојача "родитељи га дадоше да се учи свetim књигама". Родитељи су, дакле, посејали еванђелско семе у душу свога сина Растка, који ће касније израсти као огромно горушичино дрво на којем ће моћи и птице небеске обитавати (Мт. 13, 31–32).

Кад је дошао у Свету Гору, млади Растко већ је био узрастао на делима ране хришћанске, византијске и старословенске књижевности. У његовој лектири, како се она може препознати у делима која су иза њега остала, налази се пре свега Еванђеље, Апостол, Псалтир и друге књиге Старог Завета. Али и духовна штива, Житија Светих и Патерик. Не треба заборавити Лествицу Светог Јована Лествичника као и дела Светих Отаца златног века "хришћанске књижевности", а нарочито беседе Светог Јована Златоустог (др Д. Богдановић, Историја српске књижевности, Београд, 1980, стр. 146).

Но, млади Растко, иако имађаше све у изобиљу, напушта дом својих родитеља ради заповести Господње: "Ко љуби оца или

матер већма него мене, није мене достојан; ко не узме крста свога и не иде за мном није мене достојан" (Мт. 10, 31; Лк. 17, 26). Јер бавећи се читањем Светих књига, знао је за изреку Премудрог Соломона: *"Таштина над таштинама све је таштина"* (Пропов. 1, 2), односно Спаситељеве речи: *"Јер каква је корист човјеку ако сав свијет задобије а души својој науди; или какав ће откуп дати човјек за душу своју?"* (Мк. 8, 36–37). Са том мишљу кренуо је у Свету Гору и она га није напустила до његовог последњег издисаја.

У светосавској химни певамо првом српском Просветитељу да је "подизао цркве, манастире, школе и учио људе да се Богу моле". И сваке вечери и јутра, односно на богослужењима Свете Цркве Православне, изговарамо у отпусту: "Светих Српских просветитеља и учитеља: Светитеља Саве...итд. Ко може да буде већи учитељ од светог човека? Нико. Та се мисао одржала код Савиних наследника као и током целог златног периода српске историје све до "просветитељских" векова где се средњовековна литература почела заборављати, односно омаловажавати и презирати као нешто баснословно. Неки су давали већу вредност Езоповим баснама неголи Житијама Светих.

Нажалост код неких српских критичара новијег доба, као на пример код Скерлића, наше старе хагиографије и биографије нису нашле места у критици. А ту су и списи Светог Саве. Ево како он о тој нашој књижевности пише: "Сва та књижевност литургијских требника, тишика, канона, хронографа, хагиографских списа, "хвалних житија" христољубивих и благочестивих владара, у најбољем случају апокрифних дела, производа болесне средњовековне црквене романтике, све то није била књижевност у правом смислу речи, и ако се данас броји у књижевност то је у недостатку чега другога, и зато што је до сада тако примљено" (Ј. Скерлић, Српска књижевност у XVIII веку, Београд 1923, стр. 5). Отуда се и његов рационалистички и западно-европски "просветитељски" став према делима наше духовне културе крунише речима: "Наша култура и наша књижевност почиње од XVIII века". Јер је то век "излажења из византизма и прилажење Западу..." (цит. дело, стр. IX). Следи закључак: већи је Доситеј Обрадовић од наших средњовековних светитеља, па, дакле, и од Светог Саве.

Са жаљењем се може констатовати да је било писаца друге вере који су знали ценити Светог Саву и нашу књижевност од српских критичара и писаца, као што је случај Андрије Змајеви-

ћа (Сава Немањић – Свети Сава, споменица, Мирослав Пантић, Андрија Змајевић о Светом Сави, Београд 1979, стр. 407–414).

А и кад су критике писане, сматрало се за велику ману пре-велико коришћење Светог Писма у њиховим делима. Као да је Свето Писмо продукт неког непознатог и застарелог писца, а не дело над делима и књига над књигама. Напротив, Свето Писмо је у њиховим делима разасуто као звезде по небеском плаветнилу или скупоцени бисери на дивној тканини. Наводи из Светог Писма су као дивни цветови на скупоценом ћилиму. А ти цветови баш чине ћилим вредним. С правом каже наш највећи познавалац ове наше књижевности др Димитрије Богдановић: "Коначно стала се откривати и поетика српске средњовековне књижевности, подручје које се веома дуго налазило ван домаћаја било каквог научног истраживања" (др Д. Богдановић, навед. дело, стр. V). Ту свакако треба убројити и друге умне српске писце и критичаре који се нису повели за европско–скерлићевском просвешћеношћу, као што су: Васко Попа, Миодраг Павловић, Милан Кашанин и други. Да не говоримо о владици Николају, оцу Јустину Поповићу и другим.

Не треба заборавити да су вредност наших средњовековних споменика осетили и наша браћа по вери Руси у 19. и 20. веку од којих је нарочито познат Дмитриј Сергејевич Лихачев.

Започећемо са првим Савиним писаним делом Хиландарском повељом коју је Свети Сава написао као млади јеромонах. Свети Симеон Немања говори како је хтео да последује Владичиним речима: "Узмите јарам мој на се и научите се од мене, јер сам ја кротак и смирен срцем; јарам је мој благ и бреме моје је лако" (Мт. 11, 29–30), што понавља и у Хиландарском типикју. Исто тако каже да му је лепота света изгледа као дим док га је Христова љубав везивала све више. Када Немања благосиља свога сина Стефана, великог жупана и севастократора, он то чини као што је Исак благословио Јакова "да напредује у сваком добром делу" (Пост. 27, 19–30). Но и поред свега тога, Свети Симеон сматраше себе великим грешником, те га је само Божја љубав могла привући покајању. У овом опису као да гледамо Закхеја цариника (Лк. 19, 1–10).

Друго Савино књижевно дело Карејски типик пуно је поука како треба држати правило у карејској ћелији. То је место где се скоро непрестано треба да држи молитва, да се прочитава Псалтир сваког дана, да се пости и да се праве метаније. Уочи великих празника треба да се служи свеноћно бденије, сећајући

се речи: *Бдите и молите се да не паднете у напаст; јер дух је бодар, а тело је немоћно*" (Мк. 14, 38; Мт. 26, 41). То су Спаситељеве речи које је упутио Својим ученицима пред само Његово хватање у Гетсиманском врту.

Хиландарски типик започиње речима Светог Еванђелиста Луке: *"Пошто многи почеше повести писати о познатим овим стварима..."* (Лк. 1, 1), називајући себe "најхуђим и најгрешнијем од свију". За почетно правило опет ставља Спаситељеве речи: *"Ко љуби оца или матер више него мене, није мене достојан. Ко љуби жену или дјецу или њиве или имање више него мене, није мене достојан"* (Мт. 10, 37; 19, 27; Мк. 10, 29).

Монаси, по речима Светог Саве у овом типикy, треба себе живе да распну (Гал. 2, 19), да одбаце своју грешну вољу, односно старог човека (Кол. 3, 9) "кољући себе ножем драговољним ономе ко се заклао ради нас" (1. Петр. 1, 18). Монаси су, дакле ти, који су продали све своје имање да би купили скупоцени бисер Христа. Свакако да је Свети Сава имао на уму причу о бисеру (Мт. 13, 45–46).

Иако монаси живе у пустињи то их не ослобађа да чине добра дела. И опет наводи познати пример из посланице Светог апостола Јакова брата Господњег: *"И ђаволи верују, али дрхте"* (Јк. 2, 19). У добрим делима манифестује се наша исправна вера. А добра дела су доказ највеће врлине која је љубав. Јер нас спасава *"вера која кроз љубав ради"* (Гал. 5, 6). Затим следе многи наводи из Прве саборне посланице Светог Јована Богослова, Апостола љубави.

У својим трудовима и подвизима монаси "не треба да иду ни на десно ни на лево", него да иду "царским путем". То је "савршени закон слободе" или "закон царски" о којем говори Свети апостол Јаков (Јк. 1, 25; 2, 8). Под тим "царским путем" мисли се на онај "уски пут и уска врата који воде у живот вечни" (Мт. 7, 13).

За пример како се иде путем савршенства Свети Сава даје монасима монаха Симеона, ктитора манастира Хиландара, некадашњег великог жупана српског, чије се житије треба да чита свакога дана.

Као и у Карејском типикy и овде Свети Сава помиње цео дневни круг богослужења који се крунише Светом Литургијом тако се и наше јединство са Христом крунише у Светој Тајни Причешћа. Не допушта Свети Сава да се неко причешћује Светим Тајнама "без бојазни и без суда". "Лепо би било причешћивати се

увек", каже Свети Сава. Али због људске немоћи и дела тешког, не заповедамо". "Јер који недостојно једе тело и пије крв Господњу, крив је и телу и крви" (1. Кор. 11, 27). Затим наставља: "Страшна је то реч браћо моја, и указује да треба да дрхте од причешћа не само грешници као што сам ја, него и они који су много поузданији у себе" (Сабрани списи Светог Саве, Београд 1986, стр. 51).

Не треба заборавити да Свети Сава препоручује обавезну исповест пре Светог Причешћа. Овде има науму речи Светог апостола Павла "да човек испитује себе, и тако од хљеба да једе и од чаше нека пије" (1. Кор. 11, 28). А духовни отац, игуман, има дужност да се стара о духовном стању монаха. Јер без његовог одобрења није монах приступио овој Тајни, што је древни монашки обичај у киновијској манастиру.

Дакле, хришћани се налазе између две неминовности: што чешће се причешћивати и не приступати ако писмо достојни.

Основ напретка једног манастира, односно братства, јесте међусобна љубав. И за то Свети Сава опет наводи, по не знам који пут, речи Светог апостола Павла "да се држе један за другог", као "златном веригом" и да се "сауде у једно тело и под једну главу, неимарством Духа" (Еф. 2, 20–22). А први који ће показати љубав према братији јесте игуман. Он ће се старати и надгледати и предузимати "потребно исцељење и лечити болесни уд са љубављу и очинском добронамерношћу" (нав. дело, стр. 69). Као таквом братија треба да му се повинује "јер се он као одговоран стара за душе ваше" (Јевр. 13, 17).

Живећи по заповести љубави, међу њима ће се испунити Давидове речи: "Колико је добро и колико красно када братија живи заједно" (Пс. 132, 1). То ће се показивати у сваком њиховом покрету, раду, речима и имовини. Кад су монаси браћа, онда им је све заједничко. И наводи следеће речи, које су по свему судећи парафраза Светог Максима Исповедника, да је почетак греха "моје и твоје": "Инека се не унесе ова зла и проклета реч 'моје' и 'твоје', 'веће' и 'мање'... то никада да не буде међу вама, никада!" (нав. дело, стра. 80). Ово је асоцијација на прву хришћанску заједницу у Јерусалиму, где је све било заједничко (Дела ап. 2, 44–45; 4, 32, 34, 35).

Свакодневни живот треба да прате молитва, љубав и рад. Ево како о томе пише: "Јер добра је молитва, и веома добра; она чини да беседимо са Богом и узноси нас са земље на небо. Али боља је и још виша – љубав; јер молитва је део врлине...а љубав

је глава и савршенство. Препоручује Свети Сава речи Светог Апостола Павла: "*Молите се без престанка*" (1. Сол. 5, 17) за прву. А за другу: "*Љубав је свеза савршенства*" (Кол. 3, 14).

Са овим врлинама тесно је везана милостиња која је "царица врлина" по Светом Јовану Златоустом. Јер дајући ближњем дајемо самом Христу (Мт. 25, 35–36). Та врлина потребна је свима, монасима, верном народу. Свети Симеон саветује Стефана и Вукана пре одласка за Свету Гору: "Милостиње и вера нека вас не остављају, привежите их о свој врат и напишите на таблици срдаца својих и наћи ћете благодат" (Списи Светог Саве, Београд 1986, стр. 102).

Свакао овде се види реминисценција на речи старозаветног пророка Мојсија преко кога говори Бог израиљском народу да чува Његову реч која је: "*...у устима твојима и у срцу твојем, да би је творио*" (Пон. Зак. 30, 11–15; 6, 4–6).

Ништа тако не упропашћује монаха као лењост, односно немарност према свом спасењу. Стога монах треба да бдије и пази на себе. Јер непријатељ наш жели да нас прогута (1. Петр. 5, 8). И опомиње Свети Сава хиландарске монахе речима Светог Писма: "*Проклет је човек који чини работу са лењошћу*" (Јер. 48, 10), завршавајући речима: "Сваки који чини работу са усрдношћу, примиће награду отплате према труду" (1. Кор. 3, 8; Еф. 6, 8). Односно следи древном отачком савету: "треба одгонити све што води спасењу" (нав. дело, стр. 84). Верујемо да је Светом Сави била позната мисао Светог Јефтимиија Великог упућена монасима: "Ако једеш хлеб који не долази од твог личног труда, то значи да једеш од труда другог" (2. Сол. 3, 10).

Речи Светог Писма које човек испуни остају записане у његовом житију, односно животу. Поготово у животу једног светитеља. То се знало од најранијих времена у Христовој Цркви. Зато су житија светитеља била друга литература одмах из Светог Писма. Јер свако житије потпомаже ширењу свете успомене на једног светитеља. У њему су будући нараштаји могли да виде како се могу испунити еванђелске Христове заповести, односно како се Христос може уобличити у човеку (Гал. 4,19). Вредно је у том смислу навести речи проф. Димитрија Богдановића: "Житије је стога нужна допуна и продужење Библије. Светац је доказ да се може живети и умрети хришћански...Житије саопштава одлике и врлине једне личности" (Списи Св. Саве, стр. 21).

Дакле, живот свеца, његова смрт и чуда после смрти, имају за циљ да доведу читаоца и слушаоца до речи Светог Писма: "*Ди-*

ван је Бог у светима својим" (Пс. 67, 36). То чини Свети Сава када ставља у увод Студеничког типика Житије Светог Симеона.

Светом Симеону по овом житију Бог је дао: "...Соломонову премудрост, Давидову кротост, Јосифову добру нарава" (нав. дело, стр. 99). Он је испунио Спаситељеве речи: "...помоли се Оцу своме у тајности; и Отац твој који види тајно платиће теби јавно.(Мт. 6, 6). Јер како каже Свети Сава: "...Бог зна, а ни од људи није скривено колики је био његов подвиг за нас и за људска незнања..." (нав. дело, стр. 99).

Напротив, кад говори о себи Свети Сава каже да је учинио као "блудни син и отишао у туђу страну далеко, хранећу се свињама... мртав би и оживе, изгубљен беше и нађе се" (Јлк. 15, 11–32). Реч је о неисказаној љубави Божијој према сваком грешнику којег Он сматра својим сином и кад је у таквом пропалом стању.

Ту очеву љубав према сину, као и синовљеву према оцу веома често наглашава Свети Сава и она ће стално бити са њима, чак и после смрти, односно остаће у вечности, "А ти чедо, не тугуј, гледајући моје разлучење, јер ова је чаша свима заједничка. Јер ако се овде растајемо, тамо ћемо се опет састати, где више нема растанка". Као да читамо речи Светог Апостола Павла: "А обоје ми је мило: имати жељу умријети и са Христом бити, што је много боље...Јер је мени живот Христос а смрт добитак" (Филип. 1, 22–23). Или речи истог Апостола: "...да не бисте туговали као они који немају наде" (1. Сол. 4, 13). Отац ће се сећати сина и после своје смрти (2. Петр. 1, 14–15).

Овде се, дакле, види новозаветни, апостолски и светоотачки приступ, животу, смрти и васкрсењу. Последње речи светог Старица биле су: "Хвалите Бога међу светима његовим, хвалите га и на тврђи силе његове... Хвалите га и на силама његовим, хвалите га и по премногој владавини његовој" (Пс. 150, 1–2).

Од горе поменутих истина не треба одвајати и онај најстрашнији час, (за неког најславнији), када Господ Исус Христос буде дошао да суди васељени, односно целом свету. Зато Светог Саву и обузима страх од Другог Христовог доласка, јер се плаши да се не нађе "наг, а не обучен" (2. Кор. 5, 3). Све ће се, дакле, догодити у тренућу ока (2. Петр. 3, 10; 1. Сол. 4, 15–16). "Стога се још од сада треба припремати, зато што живот на небесима имамо" (Филип. 3, 20).

У служби Светом Симеону Свети Сава упоређује преподобнога са Пророком Илијом који се узнео на небеса; Пророк са ко-

лесницом, а преподобни лествицом (врлина) (2. Цар. 2, 12; Нав. дело, стр. 123). Иначе ова је служба слична служби Светом Симеону Столпнику (Ступнику, 1 септ.). Она је, дакле, састављена тако јер и један и други су примили "велики анђеоски образ" (Д. Богдановић, Историја старе српске књижевности, Београд 1980, стр. 152).

Он је сличан Спасу Христу који као добри пастир иде и тражи залуталу овцу и узима је на раме и одводи у тор покајања (Лк. 15, 4; Мт. 18, 12–13; Јн. 10, 11–16) (нав. дело, стр. 130).

Свети Симеон "прогна таму неверја...држећи православну веру" и сличан је оном хришћанском борцу којег описује Свети Апостол Павле у посланици Ефесцима (6, 11–17), узима веру као оклоп, крст као оружје, љубав као штит, као мач реч Божију..." (нав. дело, стр. 131).

Његов одлазак у Свету Гору Свети Сава упоређује са одласком Светог Пророка Мојсија на Синајску гору (стр. 133), где је после многих подвига успео да се узнесе до онога "што око не виде и ухо не чу и на срце човеку не узиђе" (стр. 132; уп. Изл. 19, 3; 1. Кор. 2, 9).

Кад читамо писмо студеничком игуману Спиридону као да читамо пастирске посланице Светог апостола Павла својој духовној деци Тимотеју и Титу, а нарочито посланицу Филимону. У њему има много излива очинских осећања и мољења да се Спиридон моли за њега, "не би ли твојим молитвама проштење добио" (Еф. 6, 18–19; Кол. 4, 3; 2. Сол. 3, 1).

А и његов духовни отац се молио за њега, "да би дао Бог да би се сваки хришћанин молио за мене". Као знак његове очинске љубави и молитве за Спиридона даје му на благослов крстић да га носи као спомен, и појасић, који је полагао на гроб (Христов) (стр. 138).

Поред поменутих Савиних списа, не треба заборавити ни многе беседе Светог Саве које се налазе записане код његових биографа Доментијана и Теодосија. Ми ћемо овде само анализирати веома познату беседу Светог Саве "О правој вери" коју је изговорио на сабору у Жичи на дан Светог Цара Константина и Царице Јелене, 21. маја 1221. године. О њеној аутентичности нећемо расправљати, зато што о томе постоји веома позната студија протосинђела др Атанасија Јевтића, професора Богословског Факултета, садашњег епископа захумскохерцеговачког (Богословље Светог Саве, Београд 1991. године).

Одмах у почетку беседе види се Савино старање за просвећење или крштење народа, јер жели да сваког човека учлани у Христову Цркву, наводећи речи: "Идите и научите све народе крстећи их..." (Мт. 28, 19). Христос је темељ Цркве (1. Кор. 3,11). У тој духовној грађевини ми се изграђујемо и уграђујемо Духом Светим кроз свете врлине или свети живот, односно "злато, сребро и драго камење" (1. Кор. 3, 12). Опет понавља вредност вере и дела као и у ранијим својим списима речима Светог апостола Павла "Спасава вера која кроз љубав дела" (Гал. 5, 6), или старосрпски превод; "Вера је она која спасава кад кроз љубав ради" (Атанасије Јевтић, Богословље Светог Саве, Београд 1991, стр. 74). Јер само тако може да "буде савршен човек Божији" (2. Тим. 3, 17).

Основна истина у овом исповедању јесте да је Господ Исус Христос дошао у свет оваплотивши се од Пресвете Дјеве Марије и Духа Светог (Лк. 1, 35) ради спасења грешника (1. Тим. 1, 15). Домострој спасења је за њега "велика тајна побожности" (1. Тим. 3, 16). Узео је обличје слуге (Филип. 2, 6–9) и био је подобан нама у свему осим греха (Јевр. 4, 15; 2, 17). Страдао је, био погребен и трећи дан је васкрсао (1. Кор. 15, 3–4). Јер смрт није могла да Га задржи, односно није претрпео трулежност (Дела Ап. 2, 7). Вазнео се на небо. Поново ће доћи да суди живима и мртвима (Дела 1, 11), тј. даће свакоме по делима његовим (1. Петр. 1, 17; Рим. 2, 6; Мт. 16, 27).

За Светог Саву Христов крст је знак победе и славе па му се с тога клања и поштује га (1. Кор. 1, 17–18; Гал. 6, 14).

Наше се спасење одвија у Цркви која је сазидана "на темељу апостола, пророка, где је угаони камен сам Исус Христос" (Еф. 2, 20). За Светог Саву као и за многе Свете Оце она је апостолска али и отачка по речима о. Георгија Флоровског. И Свети Савва завршава своју чувену беседу речима: "Држите (стога) реч Божију и свету веру Христову... да буде добро вама и синовима вашим после вас, и живи будете до века, ако чините добро пред Господом Богом вашим" (А. Јевтић. цит. дело, стр. 87).

Кроз дела Светог Саве струји еванђелска мисао, дух Светога Писма, па се само тако може и објаснити зашто су његова дела од најранијег времена читана по манастирима као духовна литература и преписивана са толиким жаром и љубављу. Верујемо да их је читао и наш народ као духовно штиво. Јер како рече један добар познавалац средњовековног живота нашег народа:

"Ништа се није разликовао живот краља, деспота, велможе, војводе, војника, свештеника и обичног паора од живота монаха, сем што су први били ожењени а овај последњи је био безбрачног живота". Сетимо се примера многих светих из лозе Немањића или Светог деспота Стефана Лазаревића.

Свети Сава је дакле, како се види из његових списа, о којима смо говорили, био велики познавалац Светога Писма. Налази дивне примере и цитате из Старог и Новог Завета. Јер "речи покрећу, а примери привлаче" (*Verba movent, exempla trahunt*). Можда га је знао и наизуст као и многи монаси и подвижници. Зидео је свој живот на бесмртним речима Божјим па зато и остао бесмртан у нашем народу.

И па крају да се вратимо почетним мислима из овог предавања. Човек пише своју животну књигу, читајући и живећи по "*Јагњетовој Књизи живота*" (Откр. 21, 27; 13, 8; 20, 12, 15), односно Светом Писму које је реч Божија. А ту је безброј примера који су се угледали на Господа и Бога и Спаса "*Исуса Христа, Начелника и Савршитеља вјере*" (Јевр. 12, 2). То је знао Свети Сава и други наши свети преци. Свето Писмо је било њихова свакодневна духовна храна. Пио је са вечног божанског извора благодати и хранио се непролазном речју Божјом. Јер "*не живи човек о самом хљебу, но о свакој ријечи која излази из уста Божијих*" (Мт. 4, 4). Зато је био и јесте, и биће заувек пример свима нама.

А да ли смо ми његови следбеници? Нажалост, и ми свештеници можда само отворимо Свето Писмо на Светој Литургији, јер нам тако правило налаже. Шта да кажемо за наше вернике? Има их много који чак немају у кући Свето Писмо, а камоли да га читају. Онда се питамо: Зашто смо у таквом духовном стању? Не можемо се усавршавати у вери ако је не познајемо. А познаћемо је кроз проповедање речи Божије. Како би то Свети апостол Павле мало друкчије рекао: "*Како ће, дакле, признати Онога у кога не повјероваше? Како ли ће повјеровати у Онога за кога не чуше? А како ће чути без проповједника...И тако вјера бива од проповједи, а проповјед од речи Божије*" (Рим. 10, 14, 17). Чини ми се да нам никад није била потребнија реч Божија него сада. Јер све више читамо неголи реч Божију. А Божије речи "*нису за вас празне ријечи – оне су ваш живот*". (Пон. зак. 32, 47).

Зато упућујем најпре себи, а потом и свима вама који сте дошли на ову нашу свечаност, следеће речи које је Бог упутио Пра-

ведном Исусу Навину, које је, свакако, небројено пута упућивао Свети Сава својој духовној деци, својим животом и својим списима: *"Нека се не раставља од уста твојих књига овога закона, него размишљај о њему дан и ноћ, да држиш и твориш све како је у њему написано; јер ћеш тада бити благословен на путевима својим и тада ћеш напредовати"* (Ис. Нав. 1, 8). Рекоше уста Безгрешног Богочовека: *"Ријечи које вам ја говорим дух су и живот су"* (Јн. 6, 63).

Литература

1. Списи Светог Саве, Београд 1986.
2. др Димитрије Богдановић, Историја старе српске књижевности, Београд 1980.
3. Милан Кашанин, Српска књижевност у средњем веку, Београд 1975.
4. Ст. Станојевић и Д. Глумац, Свето писмо у нашим старим споменицима, Београд 1932, 1–45.
5. Протос. др Атанасије Јевтић, Богословље Светог Саве, Врњачка Бања 1991.
6. О Србљаку и Србљак, I, Београд 1970.
7. архим. др Ј. Поповић, Живот Светог Саве и Светог Симеона, Минхен 1962.
8. архим. др Ј. Поповић, Живот светих, месец јануар, Београд 1972.
9. Еп. жички Николај, Живот Светог Саве, Сабрана дела књ. XII, Химелстир 1984.
10. Сава Немањић – Свети Сава, споменица, Београд 1979.
11. Осам векова Студенице (споменица), Београд 1986.
12. Историја српског народа, Београд 1986.
13. Ј. Скерлић, Историја српске књижевности, Београд 1925.